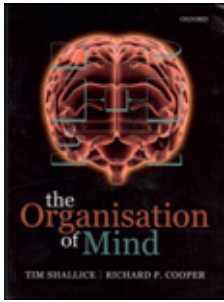

Dyptpløyende om menneskesinnets organisering

Tim Shallice, Richard P. Cooper
The organisation of mind
 593 s, tab, ill. Oxford: Oxford University Press, 2011. Pris GBP 35
 ISBN 978-0-19-957924-2

Kognitiv vitenskap og nevrovitenskap har ulike røtter – det første forskningsområdet har vært og er et hovedfelt innen psykologien, mens det andre springer ut av en biomedisinsk forskningstradisjon. Spesielt nevrovitenskapene har gjort raske og viktige fremskritt de siste par tiårene, betinget bl.a. av teknologiske fremskritt som gjør det mulig å studere menneskehjernen in vivo. Shallice & Cooper hevder imidlertid at en dypere forståelse av mentale prosesser hemmes av at forskere innen nevrovitenskapene ofte ignorerer det kognitive forklaringsnivået. En reduksjonistisk tilnærming som anser at data fra nevrovitenskapene alene kan forklare mentale prosesser, er fortsatt utbredt. På den annen side preges kognitiv vitenskap i for stor grad av forestillinger om at kunnskap om hjernens biologi er uvesentlig. Forfatterens ambisjon er å vise at begge holdningene er uholdbare, og at økt innsikt i de store spørsmålene om hjerne og sinn krever integrasjon av de ulike forklaringsnivåene – i det som nå gjerne betegnes som kognitiv nevrovitenskap.

Boken består av tre deler. Den første – Conceptual Foundations – består av fem kapitler og starter med en meget leseverdige gjennomgang av den historiske utviklingen innen kognitiv vitenskap og nevrovitenskap. Fremstillingen gjør det lettere å forstå hvorfor forskning om menneskets hjerne og dens ytelser har vært og fortsatt er fragmentert. I kapittel 2 utdyper og konkretiserer forfatterne begrunnelsen for hvorfor verken en reduksjonistisk tilnærming (dvs. at studium av delene er nok) eller en holistisk (dvs. at kjennskap til delene har ingen betydning) er tilstrekkelig. Kognitive og hjernebaserte tilnærminger til forståelse av språk brukes til å illustrere hvor uheldig det er når forskere med ulike fagtradisjoner ikke snakker sammen. I kapitlene 3–5 drøfter forfatterne forholdet mellom metodene som er tilgjengelig innen kognitiv nevrovitenskap – fra ulike databaserte metoder for å modellere mentale prosesser til bildebehandlingsteknikker av den levende hjernen. De diskuterer også inngående styrker og svakheter ved den nevro-psykologiske tilnærmingen, dvs. psykologiske undersøkelser av pasienter med hjerneskader. Et hovedtema som de gjentar og belyser fra ulike vinkler, er hvordan de ulike metodenes svakheter og feilkilder kompenseres når resultatene ses i sammenheng.

I den andre delen drøfter forfatterne fundamentale begreper og teorier som følger av den databaserte modelleringen av mentale funksjoner, spesielt representasjoner (i hjernen), buffere eller kort-tidslagre og behandling av representasjoner. Forfatterne argumenterer for at disse utgjør grunnlaget for automatiserte (rutine) prosesser. Igjen er hovedhensikten å vise «how brain-based evidence can be integrated with cognitive theory».

I den tredje og siste delen løfter forfatterne analysen opp til systemer og prosesser som modulerer og styrer systemene for rutineoperasjoner. Dette gjelder bl.a. substratet i hjernen for oppmerksomhet og skifte av oppmerksomhet, monitorering av hjernens mentale operasjoner, seleksjon og intensjoner. Alt dette er funksjoner som i særlig grad er knyttet til frontallappene, og de diskuterer inngående sammenhenger mellom anatomisk lokalisasjon og mentale prosesser. Til sist drøfter de hukommelse, bevissthet og tenkning.

Boken representerer en imponerende intellektuell innsats, og preges av forfatterens inngående kjennskap til det (enormt store)

området de dekker. Mye omhandler kontroverser og ulike tolkinger – enten det dreier seg om kognitive teorier eller registrering fra enkeltnevroner hos våkne aper. Forfatterne greier det kunststykke å kombinere en kritisk og analytisk tilnærming med sterke integrerende grep. De tilkjennegir klart sine egne tolkinger og synspunkter, og der de er uenige med andre, sier de det eksplisitt og begrunner, slik at man ikke er i tvil om grunnlaget for standpunktene. Boken representerer nettopp den typen av integrerende forskningsformidling som man savner så sterkt i dagens enorme strøm av isolerte forskningsresultater.

Hvem er så boken skrevet for? Den krever betydelige forkunnskaper og vilje til å følge lange resonneringer med mye og komplekse data innvevd. Selv sier forfatterne at de særlig henvender seg til akademikere og forskningstudenter innen kognitiv psykologi, nevropsykologi, system- og atferdsorientert neurobiologi samt enkelte filosofer. Men selv om man ikke tilhører disse gruppene, kan deler sikkert leses med utbytte av mange leger. Spesielt kan den tjene som et korrektiv hvis man lurer på om gjengse fremstillinger av sammenhenger mellom hjerne og sinn er litt for lettvinde.

Per Brodal
 Institutt for medisinske basalfag
 Universitetet i Oslo

Viktig om vedvarende tema

Helge A. Sølvsberg
Oppvekst med psykiske lidelser hos nære pårørende

Samtalegruppen som frigjørende redskap.
 216 s. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2011.
 Pris NOK 280
 ISBN 978-82-05-40887-8

Helge A. Sølvsberg er psykolog og erfaren kliniker som vil formidle to prosjekter. Det ene er å beskrive konsekvensene av å vokse opp med psykisk lidelse hos nære pårørende. Det andre er å formidle erfaringene fra et behandlingsprosjekt som kalles «Andungen»; et prosjekt der voksne som har vokst opp med psykisk lidelse hos en nær pårørende, får hjelp gjennom gruppebehandling.

Forfatteren peker tidlig på at barn av pasienter med psykiske lidelser har vært oversett av helsevesenet. Han henvender seg til personer som har vokst opp med psykisk syke foreldre eller søsken, i tillegg til fagpersoner som kommer i kontakt med psykisk syke og deres familier. Boken blir derfor særlig avgjørende for dem og et viktig bidrag for å minne oss på et tema som alltid vil være aktuelt.

Sølvsberg gir en generell beskrivelse av årsaker til at barn av en psykisk syk forelder blir oversett, og hvorfor det å ha en psykisk syk forelder også medfører en sårbarhet for barn i denne posisjonen. Beskrivelsene illustrerer forfatteren med gode og rike vignetter som gir innsikt i forståelsen.

Deretter omtaler forfatteren prosjektet «Andungen»; et behandlingsopplegg for en bred gruppe av personer som har opplevd strev og hindringer i livet sitt som konsekvens av sin oppvekst. Det er gjennomgang av både bakgrunnen og resultatene for de personene som har deltatt i dette prosjektet. I tillegg til beskrivelser er det også refleksjon over sårbarhet, både for den enkelte og i familiesammenheng. Her legges vekt på hvordan tilknytningsmønstre og -erfaringer formes, og hvordan nye erfaringer med andre kan gi mulighet for at følelser både kan undersøkes og gjennomarbeides.

I prosjektet er det samtalegruppen som har vært behandlingsinstrumentet. Gjennomgangen av både prinsippene for gruppebe-

handling og hvordan arbeidet har vært drevet i praksis, er god og oversiktlig. Siste del er både en oppsummering og en argumentasjon for at arbeidet krever kompetanse for å kunne møte de prosessene som aktiveres gjennom denne tilnærmingen. Viktig er også refleksjonene rundt hvordan barn av psykisk syke i dag kan hjelpes gjennom stadig våken bevissthet omkring problemene de står overfor, og med et søkelys på hjelp til den friske forelder.

Tematet har gjentatte ganger vært satt på dagsorden, og det bør stadig gjentas. Denne boken er en sentral formidling, av en erfaren kliniker, fra et viktig felt. Den bør leses av fagfolk i det psykiske helsevernet. Forfatteren har et godt språk, noe som gjør boken lettlest. Derfor kan den også leses med stort utbytte av alle som på en eller annen måte er engasjert i disse barna – enten de fortsatt er barn eller er blitt voksne.

Rune Johansen

Spesialistpraksis i psykiatri og barne- og ungdomspsykiatri
Oslo

«Alt» om etiske sannheter og utfordringer i psykiatrien

Hanfried Helmchen, Norman Sartorius, red.

Ethics in psychiatry

European contributions. 537 s, tab, ill.
Heidelberg: Springer, 2010. Pris USD 189
ISBN 978-90-481-8720-1

Målgruppen er psykiatere og andre profesjoner i psykiatrien, men også interesserte politikere, administratorer, jurister samt humanistisk interesserte og idealister. Boken kan trygt kalles et oppslagsverk om emnet. Den har 32 kapitler, hovedsakelig skrevet av forskjellige forfattere. Begge redaktørene har lang publikasjonsbakgrunn i etikkspørsmål. Spesielt Norman Sartorius er særdeles kjent i internasjonal psykiatri gjennom de siste 35 årene, blant annet som tidligere direktør for WHO's avdeling for mental helse. Redaksjonen presiserer det at boken har et rent europeisk perspektiv, og dermed er bidragsyttere fra for eksempel USA ikke med. De inviterte kapittelforfatterne har nesten alle sterk akademisk bakgrunn. De har fått oppgitt hvert sitt emne, men redaktørene presiserer at innleggene fra dem ikke er styrt for å unngå til dels klare overlappinger. I forordet er det anslått følgende hovedemner: Stigmatisering, Økonomiske begrensninger og urettferdigheter i forhold til et best mulig psykisk helsevern, Befolkningens bidrag til lovgivningen og Interessesetninger, i videste forstand relatert til den psykiatriske profesjons evne og vilje til å la etiske prinsipper styre sin virksomhet.

I de 32 kapitlene tar forfatterne tak i komponentene innenfor de fire ovennevnte store områdene. Som anmelder ble jeg imponert over hvor gjennomarbeidet og detaljrikt stoffet er. Noen ganger kan både overlappingene med andre og nøyaktigheten i resonnementene gi litt for mye gjentakelse, men dette hindrer ikke inntrykket av svært høy kvalitet. Språklig er mange av artiklene svært elegante, og det fristet undertegnede å kopiere nyanserte utgaver av ord og ordkonstellasjoner ned til sitt begrensede nivå av akademisk engelsk. Bare ved å se på innholdsfortegnelsen vil interesserte kolleger få lyst til å lese mange av kapitlene.

Siden det ikke er plass til å referere de 32 titlene og forfatterne, vil jeg peke på tre kapitler jeg hadde spesiell glede av: kapittel 4, *Conflicts of Interest*, kapittel 30, *(Neuro)-Enhancement* (altså medi-

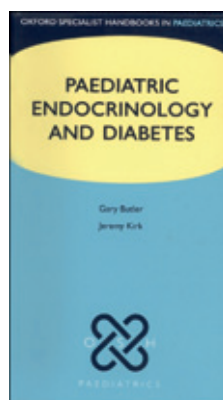
kamentelle og andre intervensjoner for å bedre funksjon utover det nødvendige for god helse) og kapittel 8: *Ethical Principles in Psychiatry: The Declarations of Hawaii and Madrid*. Det sistnevnte er skrevet av den eneste nordmannen i forfattergruppen, Otto W. Steinfeldt-Foss, kjent i norsk og internasjonal psykiatri, hos oss blant annet som tidligere stats overlege i psykiatri, og æresmedlem i Norsk psykiatrisk forening i en årrekke.

Jeg anbefaler boken, både til fullstendig og delvis gjennomlesing.

Pål Hartvig

Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri
Oslo universitetssykehus

God og praktisk håndbok i pediatrik endokrinologi

Gary Butler, Jeremy Kirk

Paediatric endocrinology and diabetes

407 s, tab, ill. Oxford: Oxford University Press,
2011. Pris GBP 40
ISBN 978-0-19-923222-2

Denne utgivelsen inngår i serien *Oxford Specialist Handbooks*, og størrelsesmessig får den lett plass i lommen. Målgruppen er først og fremst leger som arbeider med barn med endokrine sykdommer.

Boken på 407 sider er ordnet i 13 kapitler og to appendikser. Innstillingen er tradisjonell og logisk. Hvert kapittel inneholder noe bakgrunnsstoff om de ulike tilstandene, en kort beskrivelse av patofysiologi, symptomer og funn samt konkrete anbefalinger om utredning, behandling og oppfølging. Et eget tydelig merket kapittel er viet endokrine akuttilstander. Det siste kapitlet inneholder beskrivelser av de viktigste endokrine testene som brukes i pediatrien, samt en liste over referanseverdier for hormoner og tester. Hvert kapittel avsluttes med en liste over anbefalt litteratur. De to appendiksene inneholder henholdsvis oppdaterte britiske vekstkurver og en opplisting av nettadresser til bl.a. relevante britiske pasientorganisasjoner.

Samlet er teksten svært god, og ikke uventet er både anbefalingene rundt utredning og behandling i tråd med europeiske anbefalinger og dermed også norsk behandlingstradisjon. Fremstillingen er i store deler punktvis, med tydelig utheving av hva som forfatterne anser som særlig viktig. Boken inneholder også oversiktlige tabeller, relevante illustrasjoner og flytskjema som støtter teksten på en god måte. Teksten om kortvoksthet er kanskje litt oppramsende i formen, mens de fleste andre delene er mer analytisk bygd opp. Det er fortjenstfullt at overvekt er viet god plass. Kapitlet om endokrine akuttilstander er vel gjennomtenkt og inneholder konkrete anbefalinger for akuttbehandling og videre stabilisering av det syke barnet. Det siste kapitlet om gjennomføring og tolking av endokrine tester er oversiktlig og inneholder balanserte vurderinger av hvordan slike tester kan tolkes.

Denne boken vil kunne fungere godt som en oversiktlig og praktisk oppslagsbok både for elektiv klinisk virksomhet og når akutte barneendokrinologiske tilstander skal behandles.

Robert Bjerknes

Institutt for klinisk medisin
Det medisinsk-odontologiske fakultet
Universitetet i Bergen